

TRUDNE POCZĄTKI (c.d.)
Polski Związek Klubów Kręglarskich (1924 – 1928)

2. Działalność sportowa

Polski Związek Kręglarski był pierwszą organizacją kręglarską w niepodległej Polsce, która na szeroką skalę zorganizowała rozgrywki o charakterze sportowym. Zanim powołano Związek i początkowym jego okresie, ze względu na niewielkie zasoby finansowe i brak doświadczeń organizacyjnych, turnieje przygotowywały kluby, a Związek ograniczał się do ich firmowania.

Pierwszy większy turniej w Polsce zorganizował KK „Donar” w dniu 08.07.1923r. podczas którego, jak już pisałem w poprzednim artykule, rzucił myśl powołania związku. Do turnieju stanęło 17 drużyn sześciuosobowych. Wygrał go organizator – KK „Donar” przed KK „Rzut Oka” i Wielkopolskim Klubem Kręglarzy z Poznania.

Następny turniej, na którym ponowiono, tym razem z powodzeniem, hasło utworzenia związku zorganizował KK „Rzut Oka”. Rozegrano go z udziałem 13 klubów na kręgielni restauracji „Zagroda” w dniu 02.02.1924r. Turniej wygrał „Klub Kupiecki-09” przed Obywatelskim Klubem Kręglarskim- Jeżyce i KK „Donar”.

Dnia 27.07.1924r. KK „Strzała”, na kręgielni „Boulevard” w Poznaniu zorganizował kolejny turniej, w którym „stanęło do kulania” również 13 klubów. Każdy klub miał obowiązek wystawić do gry sześciu zawodników i dwóch sędziów. Liczba rzutów była niemal symboliczna, gdyż każdy z grających „rzucił z rzędu sześć kul”. Zawody, jak do tego momentu praktykowano, odbyły się „na podstawie regulaminu wypracowanego przez zarząd klubu oraz przyjętego przez kluby i jury”. Zwyciężył Obywatelski Klub Kręglarzy – 1923 przed KK „Donar” i Pierwszym Polskim Klubem Kręglarzy z Gniezna. Zwycięski zespół otrzymał „puchar wędrowny”, gdyż imprezę zaplanowano jako coroczną. Puchar przechodni ufundował członek klubu organizatora Tadeusz Szymdt.

Następne zawody w formie festynu, co było nowością, zorganizował już Polski Związek Klubów Kręglarskich dnia 05.10.1924r. na kręgielni w Starym Ogrodzie Strzeleckim Na Miasteczku w Poznaniu (obok kościoła św. Rocha). Uczestniczyło w nich 15 klubów z Kujaw, Pomorza i Poznania. Zwyciężył KK „Donar” przed Wielkopolskim Klubem Kręglarzy i KK „Warta”. Dominowały kluby poznańskie, ale srebrny medal „za kulanie 3x9 z rzędu” zdobył Józef Przybylski z KK „8” Strzelno.(fot.1)

Ostatni turniej w pierwszym roku działalności Związku, zorganizowany w porozumieniu z Zarządem Związku, zorganizował KK „Stella” w dniu 01.11.1924r. na kręgielni w lokalu P. Schrella przy ul. Grunwaldzkiej 31. Turniej odbył się z okazji przyjęcia klubu w dniu 24.10.1924r. do Związku. Zawody, prawdopodobnie po raz pierwszy, rozgrywano na 60 rzutów. Uczestniczyło w nich 14 klubów, a puchar ustanowiony jako przechodni, zdobył zespół Wielkopolskiego Klubu Kręglarzy. Dalsze miejsca zajęły: KK „Stella” i KK „Urzędników Skarbowych”. Turniej wszedł do kalendarza sportowego PZKK.

Początek następnego sezonu wiąże się głównie z otwarciem najnowocześniejszej na ówczesne czasy w Polsce kręgielni. Było to w Inowrocławiu w dniu 08.02.1925r. Z tej okazji rozegrano turniej pań i panów „o premje”. Wśród kobiet zwyciężyła p.Szymańska przed Gro-netową i Czerwińską, a wśród mężczyzn: Kapeliński z Inowrocławia przed J. Przybylskim ze Strzelna i Bąkowskim z Poznania, o czym szczegółowo opisał w „Kręglarstwie” prezes Józef Wower.

Wcześniej, na zebraniu w dniu 16.01.1925r. zgodnie postanowiono rozgrywanie stałych turniejów związkowych w każdym sezonie sportowym o mistrzostwo PZKK na najlepszych w tym czasie kręgielniach Poznania: Ludwika Dohna (ul. Matejki 48/49), Pawła Schrel-

la (Grunwaldzka 31), w Starym Ogrodzie Strzeleckim Na Miasteczku (właściciel Stanisław Bohn) i w „Boulevard” przy pl. Nowomiejskim – dziś pl. Cyryla Ratajskiego (wł. Czekafa (fot.2). Zawody ustalono rozgrywać drużynami sześciuosobowymi na 60 rzutów dla każdego. Była to w zasadzie nowość w polskim kręglarstwie, gdyż – poza wspomnianym turniejem o puchar „Stelli”- do tego czasu rozgrywano zawody na niewielką liczbę rzutów wynikającą z tradycyjnego sposobu grania na tzw. partie” lub gry kręglarskie. Był to niewątpliwy postęp na drodze do usportowienia gry w kręgle.

Do pierwszej edycji tych rozgrywek zgłosiło się 19 klubów. Szeroko propagowała te rozgrywki prasa poznańska. Zapowiedziała również pierwsze indywidualne mistrzostwa związkowe („Orędownik Poznański” nr 19 i „Dziennik Poznański” nr 98). Tytuł mistrzowski w tych rozgrywkach zdobyła drużyna KK „Donar”, niewątpliwie najsilniejsza w tym czasie w regionie, przed KK „Rzut Oka”. Po turnieju Związek sklasyfikował kluby, które otrzymały dyplomy klasy A,B,C. Natomiast pierwszym mistrzem związkowym został Mieczysław Wejchmann z KK Obywatelski Jeżyce (fot.3). W Muzeum Okręgowym w Koninie zachował się srebrny medal o średnicy 33 mm z napisem „Mistrz 1925 – Wejchmann Mieczysław – Klub Kr. Obyw. Jeż. 100 rzut. 150 pkt”.

Wprowadzenie rozgrywek związkowych znacznie wzbogaciło kalendarz imprez kręglarskich, przy czym rozgrywano nadal, zainaugurowane w roku poprzednim, turnieje klubowe o puchary przechodnie KK „Stella” i KK „Strzała”. Organizowano również nowe turnieje, np. KK „Jedność” urządził w dniu 01.03.1925r., jak napisano w „Orędowniku Poznańskim”: „kulanie o bardzo wartościowe premje na kręgielni „Boulevard”.

W dniu 30 sierpnia tego roku rozegrano w Inowrocławiu zawody, które określono pierwszymi mistrzostwami Rzeczypospolitej Polskiej. Złoty medal i tytuł mistrza Polski zdobył Edward Dworkowski, srebrny – Wincenty Kasprzak, a w kształcie gwiazdy – Kazimierz Szczeblewski – wszyscy z KK „Rzut Oka” z Poznania.

Następne mistrzostwa Polski Związek zorganizował w 1926 r. również w Inowrocławiu. I tym razem dominowali kręglarze poznańscy. Mistrzem został Władysław Mroczek, a wicemistrzem ponownie Wincenty Kasprzak – obydwaj z KK „Rzut Oka”. W tym roku rozegrano także tradycyjny turniej o puchar „Stelli”, rozgrywki drużynowe i indywidualne o tytuł mistrza Poznania, a także szereg turniejów klubowych o których wiemy ze sprawozdania rocznego z zachowanego Protokółarza KK „Rzut Oka”.

W dniach 19-24 kwietnia 1927r. rozegrano trzecie mistrzostwa Polski, tym razem w Poznaniu. Niespodziewanie pierwsze miejsce zdobył KK „Dziwiątka” z Inowrocławia przed KK „Gut Holz” i Wielkopolskim Klubem Kręglarzy z Poznania. Indywidualnie triumfowali również inowrocławianie: Stanisław Cegłowski i Wojciech Streich.

Wkrótce po tych mistrzostwach rozegrano ostatni turniej o puchar przechodni KK „Stella”. Odbył się on na nowo wybudowanej kręgielni „Zielonogród” własności Leona Zielińskiego. Kręgielnia ta aż do lat czterdziestych XX wieku była głównym ogniskiem działalności poznańskich kręglarzy. Puchar „Stelli”, po raz trzeci i tym razem na własność, zdobył KK „Rzut Oka” mimo, że nie powiodło mu się w mistrzostwach Polski. Ostatnim wydarzeniem sportowym w historii PZKK był rozegrany w dniach 01-08 maja 1927r. na kręgielni restauracji „Zgoda” (dawniej „Zagroda”, właśc. Olszewski) wielki turniej o premie, z którego dochód miał być przeznaczony na budowę kręgielni związkowej.

Na tym zakończyła się zasadniczo działalność sportowa pierwszego polskiego związku kręglarskiego. Nieporozumienia międzyludzkie spowodowały, że przez okres blisko roku skłócone środowisko kręglarskie nie podejmowało większej działalności sportowej.

Dokonując sprawozdania z działalności klubu za 1928r. sekretarz KK „Rzut Oka” zapisał w protokółarzu, że „...był (on) dla klubu naszego niepomyślny, bo nie mając związku kręglarzy nie mogliśmy wykazać naszej siły wobec innych klubów” i dalej: „... na zebranie

tworzącego się związku delegowano kol. Kazimierza Szczeblewskiego. Odbyły się dwa zebrania komisji, która jednak dotychczas nic konkretnego nie uchwaliła”.

3. Kluby i ich baza:

Charakterystyczną dla okresu działalności PZKK była duża liczba klubów nowotworzonych i reaktywowanych po wojnie. Odzyskanie niepodległości wyzwoliło chęć społecznego tworzenia nowych wartości. Sport kręglarski rozwijał się bardzo dynamicznie. W momencie powstania Związku, w samym Poznaniu działało, z różną aktywnością ponad 20 klubów i stale powstawały następne, m.in. KK „Strzała” (04.08.1923r.) i KK „Chrobry” (28.03.1925r.). Większość z nich jednak rozpadła się po rozwiązaniu Związku. Dotknęło to nawet tak aktywne kluby, jak KK „Donar”, KK „Strzała”, KK „Urzędników Skarbowych”, KK Obywatelski-1923, a także kluby powstałe jeszcze w czasach zaboru, jak: KK Kupiecki-08, KK Obywatelski-Jeżyce czy KK Jeżyce-1910. Koszty nieporozumień były więc znaczne.

Klub Kręglarski „Donar” z Poznania należał do najaktywniejszych i najsilniejszych sportowo ośrodków związkowych. Nie bez znaczenia w tym względzie było, że członkami władz tego klubu byli: prezes Związku Józef Wower i pełniący funkcję zastępcy sekretarza PZKK – R. Chmielewski.

Innym czołowym klubem Poznania i PZKK był w tym czasie KK „Stella”, który nie tylko uzyskiwał dobre wyniki sportowe, ale był także prężny organizacyjnie. Prezesem klubu był Józef Kotzur, a sekretarzem Władysław Brzozowski. Organizatorem wielu turniejów był również KK „Strzała”, który został założony z inicjatywy Feliksa Rączkowskiego, A. Tucholskiego i Wojtkiewicza, a prezesem jego był Feliks Rączkowski, równocześnie sekretarz Związku.

Już od początku działalności sportowej Związku na czoło wysuwały się dwa zespoły: Klub Kręglarzy „Rzut Oka” i KK „Dziwiątka” z Inowrocławia. Pierwszy z nich powstał 01 września 1922r. z inicjatywy braci Kazimierza i Józefa Szczeblewskich oraz Bolesława i Leona Widermańskich. Pierwszym prezesem klubu był od 01.09.1922 do 08.01.1925r. Bolesław Widermański, a brat Jego Leon pełnił od 01.09.1922 do 08.01.1925 funkcję sekretarza. Później do lat pięćdziesiątych był on czołowym działaczem i szachistą Poznania, zdobywając wicemistrzostwo Poznania w 1938 i 1950r., wicemistrzostwo Wielkopolski w 1957r., uczestnikiem mistrzostw Polski (1937, 1948r.), a przede wszystkim głównym inicjatorem powstania i członkiem pierwszego zarządu Poznańsko-Pomorskiego Związku Szachowego.

Spośród innych klubów-członków PZKK aktywne też były: Wielkopolski Klub Kręglarzy, KK „8” Strzelno, Pierwszy Polski Klub Kręglarzy z Gniezna i KK „Urzędników Skarbowych”. Wymienić także należy aktywne działające kluby mniejszości niemieckiej KK „Gut Holz” i KK „Mars” z Poznania. Ten ostatni, założony ok. 1920r., od połowy okresu międzywojennego dostępny dla każdego, działał w mieszanym polsko-niemieckim składzie osobowym aż do 1939 roku, a prezesami i czołowymi zawodnikami i działaczami tego klubu byli E. Heerde, P. Schendel i S. Łopaczyk.

Bazę związkową stanowiły wcześniej wymienione, o najlepszym stanie technicznym, cztery kręgielnie w Poznaniu. Kręgielni było wówczas w Poznaniu znacznie więcej, ale jak stwierdzał J. Wower: „materiał kręglarski jak kręgle i kule jest dotąd w wielu kręgielniach niejednolity”. Pisząc, że PZKK „ma za główne zadanie czuwać nad kręglarstwem”, z zadowoleniem stwierdzał, że: „dzięki temu zawdzięczamy to, że właściciele kręgielni należący do Związku zostali zmuszeni do przepisowego urządzania kręgielni (torów, kul itp.). Niejedno się polepszyło, ale jeszcze wiele, bardzo wiele pozostaje do ulepszenia”.

Najlepszą kręgielnią związkową dysponowała „Dziwiątka” w Inowrocławiu. W miejsce starej, wysłużonej kręgielni powstała w 1925r. najnowocześniejsza dwutorowa kręgielnia w Polsce. Mieściła się ona w specjalnie na ten cel wybudowanym budynku w Parku Miejskim. Prezes Wower napisał o niej następująco: „Urządzenie wewnętrzne zupełnie podług

nowoczesnych wymagań, robi sympatyczne wrażenie. Oświetlenie elektryczne, ogrzewanie gazowe, deski do rzutu z nowoczesnym patentem do stalowania, jednym słowem wykorzystano wszystko, ażeby stworzyć przyjemne i pożyteczne miejsce dla sportu kręglarskiego”.

Czołowymi zawodnikami PZKK byli mistrzowie związkowi: Mieczysław Wechmann z KK Obywatelski-Jeżyce (1925) i Władysław Mroczek (1926) z KK „Rzut Oka” oraz Stanisław Cegłowski i Wojciech Streich (1927) z KK „Dziewiątka” Inowrocław, a także wice-mistrz z lat 1925-1926 – Wincenty Kasprzak z KK „Rzut Oka”.

Można stwierdzić, że liczba grających w kręgle była duża. Świadczyło to o wielkiej popularności tego sportu w społeczeństwie i zmarnowanej szansie uczynienia z kręglarstwa masowego sportu wyrosłego na mieszczańskich tradycjach bractw strzeleckich i „Sokoła”. Józef Wower stwierdzał, że: „kilkuset, a nawet tysiące kręglarzy w Polsce jeszcze do Związku nie należy, pomimo że mają zamiar wydoskonalenia się i uprawiania sportu. Rzesze te winny przyłączyć się do kadr Związku, gdyż tylko w jedności siła”. Mądre i słuszne słowa, po dziś aktualne i nie zawsze stosowane.

Znaczenie Związku dla rozwoju kręglarstwa w Polsce, mimo krótkiego okresu trwania, było ogromne. Ustanowił on pierwsze nowoczesne zasady gry sportowej tworząc odpowiednie regulaminy. Uporządkował sprawy techniczne i przepisy budowy kręgielni według ówczesnych możliwości technicznych. Wprowadził rozgrywki mistrzowskie ograniczając je w latach 1925-1926 do rozgrywania ich drużynowo tylko na terenie Poznania, a indywidualnie w Inowrocławiu. W mistrzostwach drużynowych startowały początkowo, ze względu na duże koszty turniejów, tylko drużyny poznańskie. W 1927r. zaniechano cztero turniejowych mistrzostw związkowych, zastępując je jedno turniejowymi mistrzostwami Polski. Sytuacja Związku i klubów była więc tym czynnikiem, który siłą rzeczy ograniczał liczbę i sposób rozgrywania zawodów związkowych. Należy odnotować, że już w tym okresie odbywało się wiele spotkań międzyklubowych.

Doświadczenia i dorobek Polskiego Związku Klubów Kręglarskich legły u podstaw działalności wszystkich później utworzonych związków kręglarskich nie tylko w Poznaniu, ale i w całej Polsce, o czym napiszę w następnych artykułach tego cyklu. /CEGE/

Pierwszy mistrz Polskiego Związku Klubów Kręglarskich z 1925 r. Mieczysław Wechmann z KK Obywatelski – Jeżyce. W Muzeum w Koninie zachował się medal mistrzowski z wygrawerowanym nazwiskiem mistrza.

Jedyné zdjęcie kregielni z okresu międzywojennego – kregielnia w Ogrodzie „Boulevard” w okolicach dzisiejszego placu Cyryla Ratajskiego. Kregielnia w tym miejscu istniała od XVIII wieku.

Najstarsze zdjęcie kreglarzy poznańskich z roku 1921 – Klub Kreglarzy przy Ogrodzie „San Domingo” na Drodze Dębińskiej (zbiory autora).

Klub Kreglarzy „Vita” w Poznaniu – również zdjęcie z lat dwudziestych (zbiory autora)

Kręgielnie w Poznaniu do 1939 r.

Lp.	Nazwa - adres	Rok			Właściciel	Liczba torów	Kluby trenujące
		Budowy	Likw.	Odnót.			
1.	Ogród Geislera-ul.Wroniecka	1784	*	*	Geisler	1	*
2.	Ogród Gegharda-ul.Dolna Wilda	1816	*	-	Brauenlich	*	*
3.	Ogród „San Domingo”-Droga Dębińska	1820	*	-	*	1	KK „Vita”, KK „Stella”
4.	Ogród „Boulevard”	XVIIIw.	1939	-	Czekala	2	KK „Jedność”
5.	Stary Ogród Strzelecki-Na Miasteczku	1838	1939	1924	Bohn	2	*
6.	Ogród Rosengarten-ul.Obornicka na Winiarach	ok.1900	*	-	Abraham	1	*
7.	Ogród „Kolumbia”-Droga Dębińska	ok.1900	*	-	*	*	*
8.	Restauracja przy ZOO-ul.Zwierzyniecka	1870	*	-	*	1	*
9.	Ogród „Wiktoria”-Droga Dębińska	ok.1900	*	-	*	1	*
10.	Ogród w Dolinie Szwajcarskiej	ok.1900	*	1906	*	1	*
11.	Ogród Kempfa -ul.Starolecka	1853	1955	-	Kempf	1	*
12.	Ogród Mai -ul.Starolecka14.	ok.1900	1939	-	*	1	*
13.	Resursa Kupiecka ul.Gajowa	ok.1900	1940	-	*	2	KK „Czarna Kula” KK „Legia”
14.	Kręgielnia Schrella „Villa Flora” - ul.Grunwaldzka 31	*	1928	1925	Schrell	2	KK Jezyce 1910, KK Chrobry, KK Stella
15.	Ogród na Urbanowie-ul.Solacka (obecnie Wojska Polskiego)	*	*	1906	*	1	*
16.	Ogród Strzelecki „Szeląg”-ul.Naramowicka	*	*	1936	*	2	*
17.	Restauracja Jedność na Przepadku	*	*	1925	*	2	KK Rzut Oka
18.	Restauracja „Loża”-ul.Grobla	*	*		*	2	*
19.	Ogród Nowa Strzelnica - Winiary (obecnie ul.Wojska Polskiego)	ok.1900	*	1924	Kotliński	*	*
20.	Restauracja na Malcie(Charnowo) przy Kopcu Wolności	*	*	1930	*	1	*
21.	Kręgielnia w „KW-04”	*	1939	*	*	*	*
22.	Kręgielnia w TW „Polonia”	*	1939	*	*	*	*
23.	Zielonogród -ul.Górna Wilda 109 (obecnie 28 Czerwca 1956r nr 167)	*	1947	*	L.Zieliński	2	KK Rzut Oka
24.	Restauracja „Zgoda”-ul.Matejki 48/49	1929	1939	1925	Olszowski, Dohn	2	KK Rzut Oka („Zagroda”)

